

Puolueiden kriisi – ja uuden globaalin puolueen mahdollisuus

Lyhennetty ja editoitu versio tästä tekstistä julkaistiin teoksessa H. Kuusela & M. Rönkkö (toim.): Puolueiden kriisi, Helsinki: Like (Into Pamfletti), 2008, ss.115-129.

Monissa maissa puolueet – tai ainakin muut kuin yksi puolue – ovat edelleen kiellettyjä 2000-luvun alussa. Puolueiden syntyminen on kulkenut käsi kädessä demokratisaation kanssa. Britannian parlamentaarinen monipuoluejärjestelmä on poikkeuksellisen vanha. Toryt (konservatiivipuolue) ja Whigit (liberaalipuolue) ilmaantuivat jo 1600-luvun loppupuolella, vaikka nykyiset nimensä ne saivat 1800-luvulla. Britannian työväenpuolue – joka otti liberaalien paikan konservatiivien vastapoolina – syntyi kuitenkin vasta 1900-luvun alussa. Samaten nationalistiset liikkeet ja puolueet kehittyivät 1800-luvun kuluessa.

Suomalaiset pääpuolueet syntyivät vihreitä lukuun ottamatta reilu sata vuotta sitten. 1800-luvun loppupuolella syntynyt suomalaisuusliike hajautui. Itsenäistymisen jälkeen sen suurimmasta haarasta muotoutui Kansallinen Kokoomus. SDP perustettiin vuonna 1899 nimellä Suomen Työväenpuolue. Nimi vaihdettiin vuonna 1903 Forssan kokouksessa, jossa puolue omaksui myös sosialistisen puolueohjelman, Forssan ohjelman. Nykyinen Suomen Keskusta perustettiin vuonna 1906 nimellä Maalaisliitto pyrkimyksenä maaseudun epäkohtien poistaminen ja itsenäisen talonpoikaisväestön aseman parantaminen. Suomen Kommunistinen Puolue oli sisällissodan tulos. Sen perustivat maanpakoon joutuneet punaiset Moskovassa vuonna 1918.

Eri maiden puoluelaitokset ovat kehittyneet eri tavoin ja eriaikaisesti. Silti suomalaisten puolueiden muotoutuminen noudattaa tyypillisiä länsimaisia kehityskulkuja. Pääideologiat artikuloitiin 1800-luvulla, Ranskan vallankumouksen jälkeisinä vuosikymmeninä. Liberalismi, nationalismi ja sosialismi olivat uudistusmielisiä oppeja, jotka tavoittelivat edistystä. Myös naisasialiike nousi 1800-luvulla. Konservatismi puolestaan vastusti muutospyrkimyksiä – konservatismi määrittyi siis negatiivisesti suhteessa valistukseen, uudistuksiin ja edistykseen.

1800-luvun liikkeiden pohjalta perustettiin poliittisia puolueita sitä mukaa kun äänioikeus ja parlamentarismi laajenivat – osin liikkeiden omien ankarien kamppailujen ansiosta. Jotkut puolueet saattoivat toimia vuosikausia maan alla ennen kuin pääsivät osallistumaan julkiseen elämään maailmanhistorian käänneiden myötä. Alussa oli siis ideologia ja massaliike. Liike järjestyi yleensä yhdistyksiksi ennen puolueen perustamista (Suomessa kaikki puolueet ovat edelleen myös rekisteröityjä yhdistyksiä).

Vuosikymmenien ajan puolueita luonnehti sisäkkäisten kehien organisoitumismalli. Silloinkin kun ne jo osallistuivat eduskunnan tai hallituksen toimintaan, puolueiden toiminnassa oli mukana laaja joukko aktivisteja. Aktivistit tukivat ja määrittivät puolueen

johdon ja sen ammattitoimitsijoiden käytännön työtä. Aktivistien vapaaehtoistyön varaan rakentui paitsi puolue niin myös monien paikkakuntien koko kulttuurielämä. Sisäkkäisten kehien mallin uloin kehä oli äänestäjät. Kaikilla puolueilla on aina ollut paljon enemmän äänestäjiä kuin aktivisteja ja jäseniä, mutta olennaista on myös se, kuinka moni äänestäjä on ainakin aika ajoin ollut myös aktivisti.

Vuoden 1968 jälkeinen kiihkeä politisoitumiskausi osoittautui käännekohdaksi poliittisen osallistumisen kannalta niin Suomessa kuin monessa muussakin maassa. Lasku alkoi heti 1970-luvun alusta. Myös poliittisten puolueiden sisäkkäisten kehien malli on pikkuhiljaa purkautunut. Puolueiden jäsenmäärät ovat vähentyneet kautta linjan, samoin samaistuminen puolueisiin. Media on paljolti ottanut aktivistien paikan, kun puoluejohtajat tavoittelevat äänestäjien suosiota ja korkeita kannatuslukuja. Myös vaaliosallistuminen on yleisesti ottaen ollut laskussa, vaikka yhtä kaikkiin maihin yksiselitteisesti koko ajanjakson sopivaa trendiä ei olekaan mahdollista paikallistaa.

Tämän kehityksen myötä kaikkien puolueiden ohjelmat ovat tulleet yhtä aikaa sekä lyhytjänteisimmiksi että uusliberaalimmiksi. Brittiläinen hallinnan ja julkishallinnon professori Colin Crouch heijastaa monien tunteja kun hän puhuu jo ”demokratian jälkeisestä” yhteiskunnasta ja ”jalki-demokratian puolueista”. Onko taas palattu aikaan, jolloin politiikka oli vain harvalukuisten eliittien keskinäistä valtapeliä?

Valtioiden sisäisten yhteiskunnallisten suhteiden muutokset

Miksi puolueiden aktiivinen jäsenkunta on vähentynyt ja jäsenien merkitys pienentynyt? Crouchin mukaan kyse on ollut sekä luokkarakenteiden muutoksista että talouden globalisaatiosta. Ne sosiaaliluokat, jotka sata vuotta sitten tekivät aktiivisen ja kriittisen massapolitiikan mahdolliseksi, ovat kokeneet nopean laskun ja muodonmuutoksen. Ennen kaikkea maatalouden ja teollisuustyöläisten määrän suhteellisen laskun takia äänestäjäkunta on keskimäärin keskiluokkaistunut ja individualisoitunut.

Kun vauraus on kasvanut ja mainospropaganda purrut niin kuluttaminen on irronnut perustarpeiden tyydyttämisestä. Konsumeristinen kulttuuri eli taipumus samaistua markkinatuotteisiin ja niiden modikkaaseen kuluttamiseen on vallannut alaa kaikissa yhteiskuntakerroksissa. Jopa puolueita ja niiden ehdokkaita on alettu markkinoida samalla tavalla kuin uusia automalleja tai aamiaismuroja. Tärkeintä on, että riittävän monet ehdokkaat ja johtohahmot ovat ”julkkiksia”, eli että äänestäjät jo tuntevat heidät riippumatta alkuperäisestä asiayhteydestä.

”Demokratian jälkeisen puolueen” johto suuntautuu median välityksellä suoraan äänestäjäkuntaan, jonka tunteja jatkuvasti mitataan mielipidetiedusteluilla ja johon yritetään vaikuttaa ammattimaisesti suunnitelluilla mediakampanjoilla. Puolueen ytimeä tulee politiikan ammattilaisia, joille ”politiikka” on vain yksi mahdollinen uravalinta (eikä

välttämättä edes ensimmäinen – ensisijaisesti he ovat voineet olla vaikka missejä, huippu-urheilijoita tai tv-visailijoita, vaikka useimmilla on myös akateemista koulutusta takana). Laajamittaisen valtiollisen tuen lisäksi yksityinen raha tulee yhä tärkeämmäksi muun muassa siksi, että ammattimaiset mediakampanjat maksavat. Näin puolueista ja niiden edustajista tulee yhä alttiimpien yksityisen pääoman lobbaukselle.

Myös politiikan ja liikemaailman eliitit verkostoituvat erilaisten komiteoiden, johtokuntien ja henkilökohtaisen vuorovaikutuksen kautta. Joissakin tapauksissa suhteiden rakentuminen on alkanut jo koulu- ja opiskeluaikoina. Yhtä kaikki, olennaista on, että puolueiden johto ja ammattilaiset verkottuvat poikkikansallisen liikkeenjohtoluokan kanssa, mikä lisää todennäköisyyttä, että heidän näkemyksensä muotoutuvat yhdenmukaiseksi yksityisen pääoman näkemysten kanssa.

Kaikissa OECD-maissa on käynyt yhä ilmeisemmäksi, että riippumatta puolueen virallisesta väristä tai identiteetistä kaikilla on kova paine harjoittaa politiikkaa, joka systemaattisesti suosii yhteiskunnan kaikkein vauraimpia kerrostumia ja yksityisen pääoman intressejä. Vivahde-eroista huolimatta kaikki puolueet ovat omaksuneet uusliberalistisen projektin pääpiirteet.

Uusliberalismin projektiin kuuluu markkinoiden vapauttaminen, julkislaitosten yhtiöittäminen ja yksityistäminen, toimintojen ulkoistaminen ja kilpailuttaminen, tulosjohtaminen, varakkaita suosivat veronalennukset, julkisten menojen suhteellinen karsiminen, kansainvälinen vapaakauppa, yksityisen omistusoikeuden vahvistaminen ja laajentaminen kansainvälisten sopimusten avulla sekä globaalien rahoitusmarkkinoiden ylivalvan hyväksyminen (esimerkiksi eläkkeiden rahastoiminen ja yksityistäminen tukee tätä ylivaltaa, sillä rahastot tuovat likviditeettiä rahoitusmarkkinoille).

Vaikka monet uusliberalistit kannattavat laajaa sosiaalista turvaverkkoa, kaikki uusliberalistit hyväksyvät yhteiskunnan eriarvoistumisen ja monet myös aktiivisesti kannattavat sitä keinona lisätä ”kannustimia” ja ”kiihokkeita”. Uusliberalismiin kuuluu myös progressiivisen verotuksen korvaaminen tasaverolla tai regressiivisellä verolla.

Joissakin Suomen kaltaisissa maissa vallitsee edelleen melkein vastaansanomaton sosiaalidemokraattinen konsensus. Silloin tyypillinen kaava on, että kannatetaan monia uusliberaaleja uudistuksia, mutta kielletään näitä uudistuksia perustelevan teorian ja ideologian olemassaolo. Median ja puolueiden eliitit hermostuvat, kun asioista aletaan puhua niiden oikeilla nimillä – kuka nyt ”uusliberalismia” kannattaisi?

Taloudellinen globalisaatio

Valtioiden sisäisten yhteiskunnallisten suhteiden muuttumista ei voi ymmärtää asettamatta sitä laajempaan eli globaalin poliittisen talouden kontekstiin. Vaihtoehdottomuuden tunne ei

johdu yksinomaan siitä, että lyhytjänteiset ja mediajohteiset ura- tai broileripoliitikot ovat liian hyviä kavereita rahan ja bisneksen kanssa eivätkä siksi kykene näkemään mitään vaihtoehtoa uusliberalismille.

Demokratian näkökulmasta perusristiriita on siinä, että valtio on sidottu tiettyyn rajattuun alueeseen, kun taas teollisen ajan yritykset, investoijat ja pankit ovat yleensä voineet toimia maailmanlaajuisesti. Vain poikkeuksellisissa olosuhteissa on ollut mielekästä puhua ”kansantaloudesta”. Tällainen poikkeuksellinen hetki koitti toisen maailmansodan jälkeen. Maailmansodat ja talouskriisit kaudella 1914-1945 hajottivat maailmantalouden ja pakottivat maat säännöstelemään ja suunnittelemaan taloutta tarkasti ja yksityiskohtaisesti. Kaikkialla vallitsi valtiokeskeinen sotatalous, jota pikkuhiljaa alettiin liberalisoida. Demokraattinen hyvinvointivaltio rakennettiin siis sellaisessa poikkeuksellisessa tilanteessa, jossa valtioilla oli talouskysymyksissä paljon autonomiaa suhteessa yksityiseen pääomaan.

Tultaessa 1970-luvulle poikkikansalliset firmat ja globaalit rahoitusmarkkinat olivat nousseet uudelleen hallitsevaan asemaan. Viimeistään 1980-luvulta alkaen on ollut yhä selvempää, että demokraattinen tili- ja vastuuvelvollisuus ei voi toteutua tilanteessa, jossa hallitukset ovat käytännössä vastuussa mm. toisille hallituksille, kansainvälisille järjestöille ja ennen kaikkea poikkikansallisille sijoittajille (ja heitä lähellä oleville toimijoille luottokelpoisuuden arvioijista kaupallisen median journalisteihin).

Yhä useammat lait ja säädökset valmistellaan poikkikansallisissa verkostoissa, jotka eivät seuraa minkään maan demokraattisia menettelytapoja. Suomen eduskunnan säätämistä laeista enemmistö on nykyään peräisin Euroopan unionista, mutta myös EU-direktiiveistä ja säädöksistä monet on alun perin kirjoitettu poikkikansallisten suuryhtiöiden lakiosastoissa tai erilaisissa asiantuntijaverkostoissa. Osa säädöksistä tulee Suomeen suoraan esimerkiksi OECD:n tai WTO:n kautta.

Vaikka kaikkia poikkikansallisesti tuotettuja säädöksiä ei voikaan palauttaa uusliberalismiin, niin tällaisten hallintakäytäntöjen vallitessa ”yhteisten asioiden hoitaminen” typistyy suurelta osin vain annetun uusliberalistisen globalisaatio-ohjelman toimeenpanemiseksi.

Gloaalien kansalaisyhteiskunta

Elämme kapitalistisen maailmantalouden toistaiseksi korkeinta vaihetta. Enemmän asioita ja tavaroita on kaupan kuin koskaan ennen ja maailmantalouden laajeneminen on perustunut myös rahoitusarvojen huikeaan inflaatioon. Poikkikansalliset tavara-, investointi- ja rahavirrat ehdollistavat politiikkavaihtoja vähintään yhtä perusteellisesti kuin kaudella 1870-1914. Tämä ei kuitenkaan tarkoita liberaalia harmoniaa ikään kuin näkymättömän käden kautta vaan myös konfliktialttius on lisääntymään päin.

Demokraattinen vapautuminen tarpeettomista ja vääristä määräytymisen lähteistä – eli

yhteen sanaan tiivistettynä emansipaatio – on sidoksissa globalisaatioon. Olennainen kysymys on: miten globaalihallintaa voitaisiin muuttaa tietoisien poliittisen toiminnan kautta rauhanomaisesti niin, että se olisi poliittis-taloudellisesti ja ekologisesti kestävämmällä pohjalla? Miten luoda edellytykset autonomian lisäämiselle ja taata globaalien valtamekanismien demokraattisuus ja oikeutus? Miten edistää sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja kansalaisoikeuksia koko planeettamme mittakaavassa? Miten muuttaa sitä globaalia taustakontekstia, joka tekee nykyiset kansalliset puolueet niin voimattomiksi ja yhdenmukaisiksi?

1900-luvun viimeisinä vuosikymmeninä syntyi monia uusia yhteiskunnallisia liikkeitä ja sen viimeisellä vuosikymmenellä ilmaantui myös globaali kansalaisyhteiskunta. Ne ovat syntyneet myös tarpeesta löytää uusia poliittisuuden muotoja ja vaikuttamisen tiloja vakiintuneiden valtiollisten laitosten ja menettelytapojen sijasta. Samalla vallitseviin poliittisiin puolueisiin ja niiden laaja-alaisiin ohjelmiin suhtaudutaan hyvin kriittisesti. Uusliberalisoidut kansalliset puolueet nähdään osaksi niitä epädemokraattisia rakenteita, joita sosiaalifoorumin peruskirjan allekirjoittaneet ovat ilmoittaneet vastustavansa (uusliberalismi, imperialismi ja väkivalta kaikissa muodoissaan).

Usein ratkaisuna on ollut keskittyä politikointiin jonkin tietyn asiakokonaisuuden yhteydessä. Kansalaisjärjestöt ovat usein pieniä yhden asian liikkeitä. Kuitenkin esimerkiksi Maailman sosiaalifoorumissa keskusteltujen asioiden lista on laaja. Maailman sosiaalifoorumi on vain eräänlainen vuotuinen konferenssi, joka on siinnyt joukon pienempiä konferensseja samoista teemoista ympäri maailmaa. Konferenssit eivät päättä mitään eivätkä ota kantaa mihinkään. Konferenssit vain tarjoavat paikan keskusteluille ja kanssakäymiselle.

Vaikka monet osallistujat ovat tyytymättömiä tähän asiantilaan, ovat ensimmäiset reaktiot ehdotuksiin globaalin poliittisen puolueen perustamisesta useimmiten epäileviä, ikään kuin olisi etukäteen määrätty että kaikki puolueet aina ja ikuisesti vain toisintavat nykyisin vallitsevia kansallisia puolueita.

Gloaalien poliittisten puolueiden idea

Gloaalidemokraattinen poliittinen puolue olisi vastaus nykyisten kansallisten puolueiden lyhytjänteisyydelle, korruptoituneisuudelle ja niiden edustamalle uusliberalismille. Koska talous ja valtamekanismit ovat globalisoituneet, niin myös emansipatorisen politiikan täytyy globalisoitua. Tarvitaan toimijuutta ja organisoitumista; yhteisiä ohjelmia ja tavoitteita; ja kykyä tehdä demokraattisia päätöksiä ja ottaa asioihin kantaa näkyvästi.

Idea globaalista poliittisesta puolueesta on jo melkein sata vuotta vanha. Kun H.G. Wells oli päättänyt kannattamaan kosmopoliittista maailmanyhteisöä myös suursodan uhan vuoksi, niin hän loi lukuisia erilaisia visioita – sekä kaunokirjallisia että ohjelmallisia – liikkeestä tai

puolueesta, joka toteuttaisi yhtenäisen maailman ja loisi tarvittavat globaalit hallintarakenteet. Kaikkein yksityiskohtaisimmin hän kehitti tätä ideaa tekstissään ”Open Conspiracy” eli suomeksi ”Avoin salaliitto” (ensimmäinen versio ilmestyi vuonna 1928).

Vaikka ani harvat tuntevat tekstin nykyisin, ”Avoin salaliitto” voi pidemmällä aikavälillä hyvinkin osoittautua yhdeksi 1900-luvun tärkeimmistä poliittisista teksteistä. Se on paljon enemmän kuin vain reformiohjelma. Wells antoi vuoden 1931 versiolle uuden nimen tavalla, joka kuvaa kirjan kunnianhimoisuutta. ”What are we to do with our Lives?” – ”Mitä aiomme tehdä elämillämme?”.

Wellsillä oli kosmopoliittinen vakaumus ihmiskunnan kehityksen kosmisesta merkityksestä ja suunnattomista mahdollisuuksista. Hän myös uskoi, että juuri nyt, kun ihmiskunnan varsinainen historia on vasta alkamassa muutaman vuosituhannen surkeuden ja kurjuuden jälkeen (tätä surkeutta kutsutaan ”maailmanhistoriaksi”), me olemme vaarassa tuhota itsemme. Avoimen salaliiton päätehtävänä on estää katastrofi ja luoda edellytykset yhtenäisen ihmiskunnan pitkän aikavälin tulevaisuudelle. Wells kuvaa kuinka yhdistynyttä maailmaa tavoitteleva liike siirtyy asteittain yhä organisoidumpaan ja konkreettisempaan toimintaan, mutta jättää monet konkreettiset yksityiskohdat auki.

Avoin salaliitto ei olisi keskitetty organisaatio, vaan massaliike syvässä merkityksessä. Wellsin idea muistuttaa jonkin verran Michael Hardtin ja Antonio Negrin käsitettä moninaisuus (heidän teoksensa *Multitude. War and Democracy in the Age of Empire* ilmestyi vuonna 2004). Kuitenkin Hardt tai Negri sivuuttavat vielä enemmän kuin Wells sen, miten tällainen maailmanlaajuinen liike tai moninaisuus käytännössä organisoitaisiin.

Kohti demokraattista maailmanpuoluetta

Varsinkin vuoden 1848 vallankumousvuodesta alkaen muutosliikkeiden keskeinen käsite on ollut solidaarisuus. 2000-luvun demokraattinen maailmanpuolue tavoittelisi globaalia solidaarisuutta, demokratiaa ja oikeudenmukaisuutta, mutta ensimmäisessä vaiheessa sen täytyisi rakentaa kiinteyttä ja yhteyttä niiden kesken, jotka ajavat globaaleja muutoksia. Vahva sitoumus muutoshakuiseen identiteettiin edellyttää ainakin seuraavat kolme asiaa:

jaettuja geo-historiallisia käsityksiä siitä mikä on maailman tila 2000-luvun alussa, mihin ollaan menossa, mitä ovat suurimmat uhat ja mitä ovat ne olennaiset asiat, mitä pitäisi muuttaa paremmaksi?;

jaettuja eettis-poliittisia ihanteita (näihin kuuluu tietty käsitys muun muassa demokratiasta, oikeudenmukaisuudesta, hyvän elämän edellytyksistä, ihmisoikeuksista, vapaudesta, ihmiskunnan oppimisesta ja tehtävästä, edistyksestä, ekologisesta kestävyydestä ja taloudellisesta järkevyydestä);
vastavuoroista luottamusta, mikä edellyttää myös riittävää kasvoista-kasvoihin

kommunikaatiota ja yhteistoimintaa monien kesken.

Wellsin projekti on 2000-luvun alussa ajankohtaisempi kuin koskaan. Maailma on ajautumassa uuteen asevarustelukilpaan ja ydinaseet ovat nyt yhtä suuri ongelma kuin mitä ne olivat kylmän sodan aikana (atomitutkijoiden kuuluisa kello on nyt yhtä lähellä keskiyötä kuin se oli Berliinin kriisin aikaan vuonna 1961 ja lähempänä kuin esimerkiksi vuonna 1980). Jos riippuvuus raakaöljystä jatkuu, ja jos muut oppivat seuraamaan Yhdysvaltojen tarjoamaan mallia, niin myös uusimperiaalinen kilpailu suurvaltojen välillä tulee kiihtymään lähitulevaisuudessa. Sodan öljyntuotantoaloilla paitsi pahentavat globaaleja vastakkainasetteluja niin myös vähentävät öljyn tuotantoa ja siten lisäävät niukkuutta öljyn maailmanmarkkinoilla.

Globaali lämpeneminen on muuttanut ihmisten kuvaa maapallosta sekä sen pienuudesta ja haavoittavuudesta ainakin yhtä paljon kuin Apollo-alusten ottamat kuvat ulkoavaruudesta 1970-luvun vaihteessa. Kaiken kaikkiaan tieteen ja teknologian kehittyminen ja teollinen kasvu tuovat paitsi lisää vaurautta ja eriarvoisuutta niin myös luovat uusia globaaleja konflikteja, haasteita ja suuruuksia, joihin ihmiskunnan täytyy vastata luomalla rauhanomaisia konfliktien ratkaisemisen menetelmiä. Nykyiset ongelmat voidaan nähdä myös kosmisessa mittakaavassa: kun yhä nopeampia kulttuurinen ja teknologinen evoluutio on korvannut biologisen evoluution ja johtanut yhden lajin eksponentiaaliseen lisääntymiseen ja yliasemaan maapallollamme niin sen tietoisuuden kehittymisen seuraava askel on itsehallinta ja -määräminen globaalissa mittakaavassa. Tämä vaihe olisi kriittinen minkä tahansa lajin historiassa missä päin kosmosta tahansa.

Maapallolle tarvitaan sellaisia instituutioita ja hallintajärjestelmiä, jotka mahdollistaisivat maailmantalouden kokonaisehityksen suunnittelun ja ohjaamisen. Tämä ei ole mikään uusi idea. Se syntyi yli sata vuotta sitten, 1900-luvun ensimmäisinä vuosina, kun liberaalit ja sosialistit yrittivät selittää oman aikansa uusimperialismia. 2000-luvun alussa olennainen kysymys on: voiko globaalihallintaa muuttaa tietoisin poliittisen toiminnan kautta rauhanomaisesti niin, että se olisi poliittis-taloudellisesti ja ekologisesti kestävämmällä pohjalla kuin mitä uusliberaali globaali hallinta on ollut?

Mitä sitten olisivat globaalin puolueen jäsenten jakamat eettis-poliittiset ihanteet? Tässä voin ottaa lyhyesti esille vain kolme keskeistä ihannetta: ihmisoikeudet, oikeudenmukaisuus ja solidaarisuus. Ihmisoikeudet eivät ole minkään erityisen jumalan tai luonnon asettamia, vaan ne ovat inhimillisen vapauden tuote. Kuten yksi 1900-luvun tärkeimmistä politiikan teoreetikoista Hannah Arendt totesi puoli vuosisataa sitten, riippumatta siitä kuinka voimakkaasti julistamme ihmisoikeuksien universaalisuutta, ne eivät ole riippumattomia inhimillisestä moninaisuudesta. Ihmisillä on oikeus ihmisoikeuksiin, mutta niiden sisältö ja kattavuus määräytyy julkisilla poliittisilla kentillä. Jos ihmisillä on oikeuksia ihmisinä, tarkoittaa se vaatimusta globaalista poliittisesta yhteisöstä, jossa ihmisillä on myös sananvalta siihen, mitä ihmisoikeuksien tulisi olla. Ihmisoikeuksien universalisointi edellyttää siis globaalia demokratiaa.

Sama pätee globaaliin oikeudenmukaisuuteen. Mitä on oikeudenmukaisuus? Kaikki monimutkaisessa yhteiskunnassa elävät ihmiset jakavat oikeudenmukaisuuden yleisen periaatteen: samanlaisia tapauksia täytyy kohdella samalla tavalla silloin kun jaetaan palkkioita tai rangaistuksia. Erimielisyydet koskevat sitä, mitkä tapaukset ovat samanlaisia, ja missä suhteissa? Erimielisyydet ovat usein syviä. Useita kertoja maailmanhistorian kuluessa eri oikeudenmukaisuuskäsitykset ovat kohdanneet toisensa taistelutantereilla. Kaikki osapuolet uskovat olevansa sotimassa oikeudenmukaisuuden puolesta (ja tietenkin myös jumalat ovat juuri heidän puolellaan ja vihaavat hirveästi vihollisia). Demokraattinen maailmanyhteisö ei kaipaa tällaista absolutismia.

Tärkeintä on oivaltaa oikeudenmukaisuuden luonne oikein. Ei ole olemassa mitään mittatikkua, konetta tai järkeilyn muotoa, joka yksiselitteisesti kertoisi, mitä oikeudenmukaisuus todella on. Olennaista on antautua avoimin mielin sellaiseen kriittiseen ja demokraattiseen keskusteluun, jossa toisten kantoja voidaan kunnioittaa, ja jossa arvostelmat riippuvat myös kulloinkin käsillä olevista hyvistä perusteista. Tässä mielessä demokratia on ensisijainen oikeudenmukaisuuteen nähden. Ei riitä hioa globaalihallinnan sääntöjä ja periaatteita kaikkien kannalta oikeudenmukaisiksi, ilman että jätetään riittävästi tilaa rauhanomaisille demokraattisille väittelyille ja kamppailuille oikeudenmukaisuuden luonteesta tai sisällöstä.

Muiden perusteiden ohella globaalin solidaarisuuden ihanne antaa kuitenkin viitteitä siitä mitä ihmisoikeuksien ja oikeudenmukaisuuden konkreettisen sisällön tulisi olla. On parempi olla suomatta perustuslaillista asemaa sellaisilla oikeuksille, jotka jakavat ihmiskuntaa ja aiheuttavat tarpeetonta eriarvoisuutta ja vastakkainasetteluja. Ihmisillä täytyy olla perustava oikeus elämään ja vapauteen kehittää itseään ja osallistua demokraattiseen tahdonmuodostukseen. Niinpä esimerkiksi tuotantovälineiden yksityisomistuksella ei voi olla yleisen ihmisoikeuden asemaa. Perustavia oikeuksia ovat sen sijaan oikeus elämään ja terveyteen, henkilökohtaiseen omaisuuteen, koulutukseen ja mielipiteisiin, sekä kokoontumiseen ja osallistumiseen demokraattisiin prosesseihin.

Oikeudenmukaisuus ei voi tarkoittaa sitä, että markkinamekanismit saavat vapaasti määrittää sen mitä ihmisille kuuluu. Markkinoilla on taipumusta suosia niitä, joilla jo on rahaa ja omaisuutta. Markkinakilpailuun uskovon uusliberalismin peruslähtökohta on, että ihmisyksilöt ovat mitä ovat yhteiskunnasta täysin riippumatta. On jokaisen omasta yritteliäisyydestä ja kyvyistä kiinni, mitä he onnistuvat saamaan. Kosmisen ja biologisen evoluution sekä maailmanhistorian näkökulmasta tämä on virheellinen tulkinta.

Jokainen yksilö on aivan ratkaisevasti riippuvainen siitä, mihin historiaan vaiheeseen, yhteiskuntakerrostumaan ja kulttuuriin hän sattuu syntymään. Toki hänen taitonsa ja kykynsä perustuvat myös evoluution luomiin biologisiin mahdollisuuksiin, mutta yksikään luolaihminen ei osaisi toimia missään nyky-yhteiskunnan ammatissa (eriytyminen eri ammatteihin alkoi vasta maatalouden kehittymisen myötä reilu 10 000 vuotta sitten; sitä

ennen ainakin 100 000 vuotta oli kulunut ilman muuta kuin sukupuolista työnjakoa). Jokainen meistä on riippuvainen aiempien sukupolvien kasaamista tiedoista, taidoista ja pääomista. Jokaisella meistä on ollut ja on mahdollisuus kehittyä moniin suuntiin. Oikeudenmukainen yhteiskunta on sellainen, jossa kaikilla on paitsi yhtäläiset tosiasialliset mahdollisuudet kehittyä niin jokaisen kehittymistä myös aktiivisesti kannustetaan ja tuetaan. Demokraattinen maailmanpuolue ajaa sellaista maailmaa, jossa sosiaalis-taloudelliset oikeudet ja moninaisuuden ihanne takaavat kaikkien vapaan kehityksen koko maailman mittakaavassa.

2000-luvun globaalin poliittisen puolueen suunnittelijat eivät voi myöskään tyytyä Hardtin ja Negrin moninaisuus-käsitteen epämääräisyyteen. Globaalin poliittisen puolueen ideaan liittyy monia käytännöllisiä ongelmia. Mitä globaali puolue tekisi kun ainakaan ensivaiheessa ei ole olemassa maailmanlaajuisia parlamentti- tai muita vaaleja? Miten sellainen puolue voisi toimia, jonka jäsenet puhuisivat monia eri kieliä ja olisivat kotoisin lukuisista erilaisista kulttuureista ja uskonnoista? Mikä olisi demokraattisen maailmanpuolueen ohjelma? Tarvitaan myös näkemys puolueen rahoituksesta, laajan jäsenosallistumisen takaamisesta, demokraattisista menettelytavoista, ohjelman perusteista ja suhteista sekä valtioihin että tulevaisuuden muihin globaalipuolueisiin.

Maailmanpuolueen tulisi ensimmäisessä vaiheessa ajaa globaaleja institutionaalisia muutoksia muokkaamalla maailman yleistä mielipidettä, luomalla konkreettisia reformiehdotuksia, ja tukemalla valtioiden ja EU:n tapaisten organisaatioiden vaaleissa niitä ehdokkaita, jotka ovat vastavuoroisesti valmiita ajamaan globaaleja muutoksia. Sen jäsenyys olisi rajoitettu niihin maailmankansalaisiin, jotka eivät ole minkään muun puolueen jäseniä. Mitä tulee kieleen, jokaisen maailman ihmisen tulisi osata ainakin kolmea kieltä: omaa äidinkieltään, oman maansa vähemmistökieltä (tai jos sellaista ei ole jotain muuta kieltä) ja englantia. Yhteinen kieli olisi siksi käytännössä usein englanti, vaikka kaikki olennaiset dokumentit ja keskustelut pitäisikin kääntää ainakin valtakielille, ja usein myös monille muille kielille, suomi ja ruotsi mukaan lukien.

Maailmanpuolue ei olisi välttämättä epä-uskonnollinen, mutta se ei voisi tunnustaa mitään perinteisistä maailmanuskonnoista. Pikemminkin sen uskonnollisuus perustuisi sellaiseen kosmiseen näkökulmaan, joka jättää eri uskontojen tulkinnoille tilaa, ja joka samalla antaa tilaa inhimilliselle vapaudelle kehittyä. Wellsiläisittäin voisi myös esittää, jopa julistaa, että maapallo ja ihmiskunta on uskomattoman ainutlaatuinen ja kaunis osa kosmista evoluutiota – ainakaan toistaiseksi emme tunne elämää tai tietoisuutta missään muualla linnunradalla tai muuallakaan. Jos onnistumme välttämään pahimmat katastrofit, meillä voi olla myös merkittävä rooli kosmisen evoluution seuraavissa vaiheissa. Ihmiskunta on jo astunut ensimmäiset askeleensa avaruuteen.

Puolueen rahoituksen tulisi perustua keskinäiseen solidaarisuuteen. Jokainen puolueen jäsen maksaa osan tuloistaan puolueelle (esim. 1-5% progressiivisesti tulotasosta riippuen). Puolueen vuosikokoukset voisivat olla yhdistelmä edustuksellista demokratiaa ja suoraa

osallistumista uusia elektronisia teknologioita käyttäen. Puolueen sääntöjen tulisi olla maksimaalisen demokraattisia ja sen luottamustehtävien perustua kierrätyksen periaatteeseen. Vaikka jatkuvuuden takaamiseksi pidemmät edustuskaudet voisivat joskus olla välttämättömiä, kunkin tehtävän kesto aika olisi tarkkaan säädelty. Osa luottamustehtävistä voitaisiin jakaa arpomisperiaatteella – samaan tapaan kuin antiikin tasavalloissa aikoinaan. Suuri osa puolueen toiminnasta keskittyisi oppimiseen ja institutionaalisiin innovaatioihin. Puolue myös tukisi kaikkia mahdollisia vapaan kriittisen järjen tiloja maapallolla eli vapaata koulutusta ja ajattelua peruskouluista yliopistoon. Se voisi myös itse järjestää oppimisen tiloja.

Sanomattakin on selvää, että demokraattinen maailmanpuolue suhtautuu vastustajiinsa dialogisesti ja demokraattisesti – ja toivoo myös heidän kykenevän järjestäytymään maailmanlaajuisiksi puolueiksi. Yksipuoluejärjestelmä ei ole koskaan demokraattinen.

Vaikka globaalissa kansalaisyhteiskunnassa vallitsee tällä hetkellä suuri epäluulo koko puolueideaa kohtaa, niin kehitys voi olla menossa tähän suuntaan nopeastikin.

Suosittelua lisälukemista

Arent, Hannah (1958): *The Human Condition*, The University of Chicago Press: Chicago, saatavilla suomeksi nimellä *Vita activa. Ihmisenä olemisen ehdot*, Vastapaino: Tampere, 2002.

Crouch, Colin (2004): *Post-Democracy*, Polity: Cambridge.

Hardt, Michael & Negri, Antonio (2006): *Multitude. War and Democracy in the Age of Empire*, Penguin: Lontoo.

Held, David (1995): *Democracy and the Global Order: From the Modern State to Cosmopolitan Governance*, Polity: Cambridge.

Held, David & Patomäki, Heikki (2006): "Problems of Global Democracy: A Dialogue", *Theory, Culture & Society*, (23):5, ss.115-33.

Patomäki, Heikki (2007): *Uusliberalismi Suomessa. Lyhyt historia ja tulevaisuuden vaihtoehdot*, WSOY: Helsinki.

Patomäki, Heikki & Teivainen, Teivo (2003): *Globaali demokratia*, Gaudeamus: Helsinki.

Sehm-Patomäki, Katarina & Ulvila, Marko (toim.) (2007): *Global Political Parties*, Zed: Lontoo ja New York.

Wagar, W. Warren (2002): *The Open Conspiracy. H.G. Wells on World Revolution*,
toimittanut ja kriittisellä johdannolla varustanut W. Warren Wagar, Praeger: Westport, CT.